

Eksport hajmini oshirishda sanoat korxonalari faoliyatining holati

Gulrukh Djumanazarovna Khasanova

gulrux-xasanova1971@mail.ru

Shermurod Dilmuratovich Bekmuratov

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada eksport hajmini oshirishda sanoat korxonalari faoliyati to'g'risida fikr yuritilgan. SHuningdek maqolada Buxoro viloyati sanoat korxonalarining faoliyati tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: sanoat, industriya, ishlab chiqarish, mehnat qurollari, xom ashyo, iqtisodiy faoliyat, kengaytirilgan takror ishlab chiqarish, sanoat mahsulotlari, sanoat ishlab chiqarish tarkib, industrial o'sish

State of activity of industrial enterprises in increase of export volume

Gulrukh Djumanazarovna Khasanova

gulrux-xasanova1971@mail.ru

Shermurod Dilmuratovich Bekmuratov

Bukhara Institute of Engineering and Technology

Abstract: This article discusses the activities of industrial enterprises in increasing the volume of exports. The article also analyzes the activities of industrial enterprises of Bukhara region.

Keywords: industry, industry, production, labor tools, raw materials, economic activity, extended reproduction, industrial products, industrial production content, industrial growth

Sanoat deb xom ashyo, material, yoqilg'i, energiya va boshqa mahsulotlar ishlab chiqaruvchi yoki aholiga xizmat ko'rsatuvchi korxonalar (zavod, fabrika, kon, shaxta, elektr stansiya, ferma va hk) majmuasiga aytiladi. Sanoat xalq xo'jaligining muhim sohasidir.

Sanoat, industriya - xalq xo'jaligining jamiyat ishlab chikaruvchi kuchlari taraqqiyoti darajasiga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatadigan etakchi tarmog'idir. Sanoatning o'zi uchun hamda xalq xo'jaligining boshqa sohalari uchun mehnat qurollari va boshqa mahsulotlar ishlab chiqarish, shuningdek, xom ashyo, yoqilg'i

qazib olish, energiya ishlab chiqarish, yog‘och tayyorlash, Sanoatda yoki qishloq xo‘jaligida olingan mahsulotlarga ishlov berish va ularni qayta ishlash bilan band korxonalar (fabrikalar, zavodlar, elektrostansiyalar, shaxtalar, konlar va boshqalar) majmui. Sanoat kengaytirilgan takror ishlab chiqarishning asosini tashkil etadi va industrial o‘sishni ta‘minlaydi.

Bugungi kunda Buxoro viloyatida sanoat korxonalarining faoliyati to‘g‘risida fikr yuritadigan bo‘lsak, 2023 yilningda viloyatda faoliyat ko‘rsatayotgan sanoat korxonalari tomonidan hajmi 31 633,9 mlrd.so‘mlik sanoat mahsulotlari ishlab chiqarilgan bo‘lib, 2022 yilga nisbatan sanoat mahsuloti fizik hajm indeksi 106,1 foizni tashkil etdi (1-diagramma).

1-diagramma

2023 yilda asosiy iqtisodiy faoliyat turlari bo‘yicha sanoat ishlab chiqarish tarkibi, hajmi va fizik hajm indeksi

1-jadval

2023 yilda iqtisodiy faoliyat turlari bo‘yicha sanoat mahsulotini ishlab chiqarish

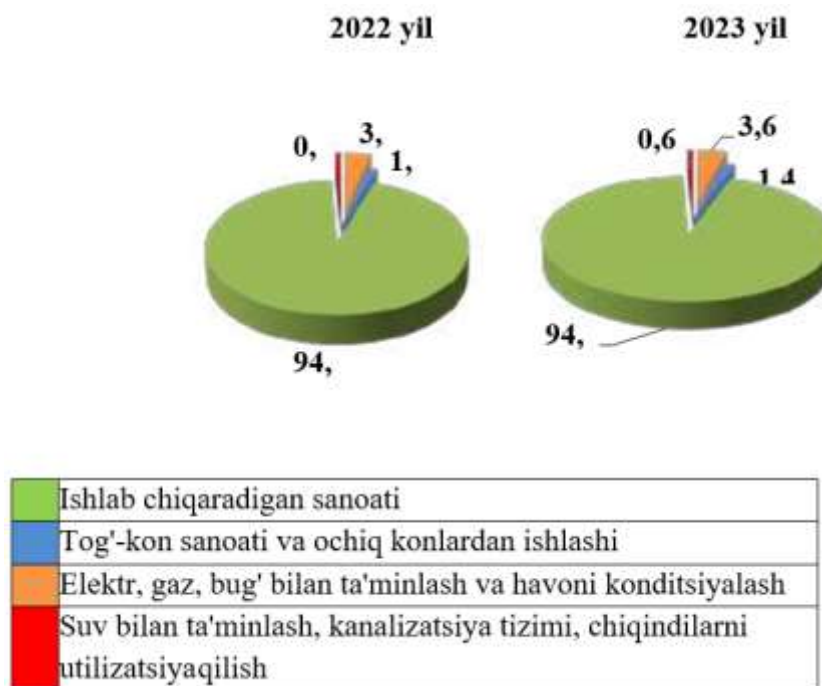
Ko‘rsatkichlar	mlrd. so‘m	o‘sish sur‘ati, foizda
Iqtisodiy faoliyatning alohida turlari bo‘yicha sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi	31 633,9	106,1
Tog‘- kon sanoati va ochiq konlarni ishlash	434,8	107,9
<i>ulardan:</i>		
Tog‘- kon sanoati bilan bog‘liq boshqa faoliyat	163,3	107,2
Tog‘- kon sanoati sohasidagi texnik xizmatlar	271,5	108,5
Ishlab chiqaradigan sanoat	29 876,1	106,8
<i>undan:</i>		
Oziq- ovqat ichimliklar va tamaki mahsulotlari ishlab chiqarish	4 574,5	108,6
To‘qimachilik, kiyim, teri va unga tegishli mahsulotlari ishlab chiqarish	6 668,8	105,3
Yog‘och va po‘kak buyumlar , poxol va to‘qish uchun materiallar, qog‘oz va qog‘oz mahsulotlari, mebel ishlab chiqarish	276,9	101,2
Yozilgan materiallarni nashr qilish va aks ettirish	16,7	125,2
Koks va neftni qayta ishlash mahsulotlari ishlab chiqarish	15 492,5	107,3

Kimyo mahsulotlari, rezina va plastmassa buyumlar ishlab chiqarish	620,8	102,7
Asosiy farmatsevtika mahsulotlari va preparatlari ishlab chiqarish	30,3	156,2
Boshqa no metall mineral mahsulotlar ishlab chiqarish	1 585,4	111,9
Metallurgiya sanoati	72,2	85,0
Mashina va uskunalarni ishlab chiqarish, ta'mirlash va o'rnatish, avtotransport vositalari, treylerlar, yarim pritseplar va boshqa tayyor buyumlarni ishlab chiqarish	526,5	99,4
Boshqa tayyor buyumlar ishlab chiqarish	11,5	40,9
Elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash	1 135,3	93,4
Suv bilan ta'minlash; kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilizatsiya qilish	187,7	105,8

1-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, jami sanoat ishlab chiqarish hajmi o'sishining asosiy omili bo'lib, ishlab chiqaradigan (qayta ishlash) sanoatida ishlab chiqarish hajmining o'tgan yilning shu davriga nisbatan 106,8 foizga o'sishi bilan birga, tog'-kon sanoati va ochiq konlarda ishlash bo'yicha 107,9 foizni, elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalashning 93,4 foizni va suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni utilizatsiya qilish 105,8 foizni tashkil etganligini kuzatish mumkin.

2-diagramma

Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish (*umumiy hajmga nisbatan foiz hisobida*)

2-diagramma ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, iqtisodiy tarmoqlar kesimida o'rganilganda, tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash korxonalarini tomonidan 2023 yilda ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi 434,8 mlrd.so'mni yoki jami ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari hajmining 1,4 foizni tashkil etdi.

Tog'-kon sanoatida ishlab chiqarilgan mahsulotlar turi bo'yicha o'tgan yilning tegishli davriga nisbatan tog'-kon sanoati sohasidagi texnik xizmatlar 0,9 foizga ko'paygan, tog'-kon sanoati bilan bog'liq boshqa faoliyat 0,5 foizga kamaygan.

Buxoro viloyatida sanoat korxonalarini modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta jihozlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar hududda ishlab chiqarish hajmi va sifatini yuksaltirishga xizmat qilmoqda.

2023 yilda ishlab chiqaradigan sanoat korxonalarini tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi 29 876,1 mlrd.so'mni yoki jami ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari hajmining 94,4 foizni tashkil etdi.

2-jadval

Ishlab chiqaradigan sanoatda yirik sanoat korxonalarini tomonidan natira ko'rinishida ayrim turdagi sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish

Ko'rsatkichlar	O'lchov birligi	2023 yil	2022 yilga nisbatan foiz
Benzin	ming tn.	1 012,2	101,9
Dizel yoqilg'isi	ming tn.	185,1	58,3
Mazut	ming tn.	55,1	70,6
Kerosin	ming tn.	179,4	127,4
Suyultirilgan gaz	ming tn.	15,7	102,2
Aroq	ming l. 100,0 foiz spirt	4 493,1	66,0
Uzum vinosi yoki uzum turpini distillash natijasida olingan spirt nastoykalari, konyak spirtidan tashqari	ming l. 100,0 foiz spirt	10,5	63,8
Uzum vinosi	ming l.	213,4	67,1
Yumshoq bug'doy va spelta uni	ming tn.	18,5	27,6
Tozalangan o'simlik yog'i	tn.	10 194,3	2,5 m.
Paxta tolasi	ming tn.	86,9	97,1
Paxta (linti)	tn.	8 782	109,7
Paxta chigiti	ming tn.	138,0	104,8
Chigitdan olingan kunjara va boshqa qattiq chiqindilar	ming tn.	39,5	144,1
Soapstoklar (neytrallash jarayoni mahsuloti)	ming tn.	583,3	127,4
Don ekinlarini qayta ishlashdan hosil bo'lgan kepak, chigit va boshqa chiqindilar	ming tn.	75,5	110,7
Yirik shoxli qoramollar uchun tayyor ozuqa (ko'p komponentli aralashmalardan tashqari)	ming tn.	7,5	22,3
Chakana savdo uchun qadoqlangan paxtadan yigirilgan ip	tn.	12 562,3	117,5

2-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, o'z navbatida ishlab chiqaradigan sanoatda o'tgan yilning mos davriga nisbatan teri va unga tegishli mahsulotlar ishlab chiqarish 157,0 foizni, asosiy farmatsevtika mahsulotlari va preparatlari ishlab chiqarish 156,2 foizni, boshqa transport uskunalari ishlab chiqarish 142,7 foizni, yozilgan materillarni nashr qilish va aks ettirish 125,2 foizni tashkil etgan bo'lsa, kompyuterlar, elektron va optik mahsulotlar ishlab chiqarish 118,4 foizni oshganligini kuzatish mumkin.

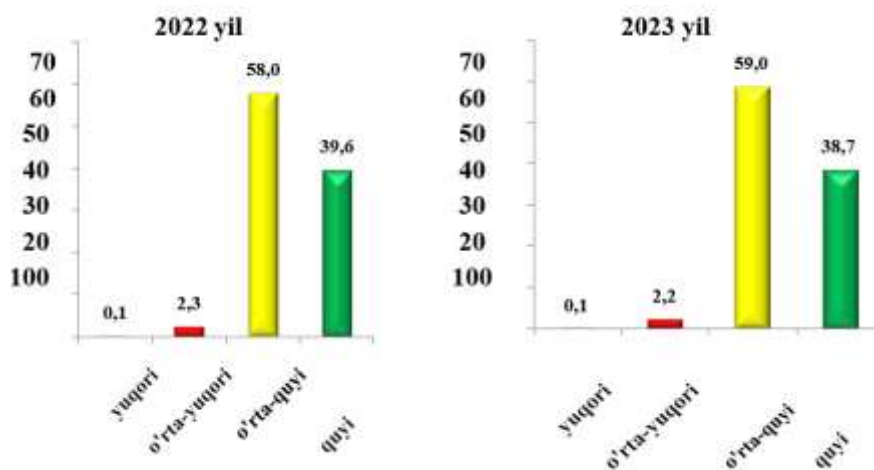
Ishlab chiqaradigan sanoat tarkibida yuqori texnologiyali ishlab chiqarish tarmog'ining ulushi 0,1 foizni, o'rta-yuqori texnologiyali 2,2 foizni, o'rta-quyi texnologiyali 59,0 foizni, quyi texnologiyali 38,7 foizni tashkil etdi.

Tarmoqlararo sanoat kooperatsiyasini rivojlantirish, tayyor mahsulotlar,

butlovchi qismlar va materiallar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish dasturini amalga oshirish doirasida tadbirkorlik sub'ektlari tomonidan 2023 yilning yanvar-dekabr oylarida 4 910,8 mlrd.so‘mlik mahalliyashtirilgan mahsulot ishlab chiqarildi.

3-diagramma

2023 yilda ishlab chiqarishning texnologik tarkibi bo‘yicha ishlab chiqaradigan sanoat tarkibi, foizda

3-jadval

Iste'mol tovarlari ishlab chiqarish hajmi va o‘shish sur‘atlari (2023 yil)

Ko‘rsatkichlar	mlrd. so‘m	o‘shish sur‘ati, foizda
Iste'mol tovarlarini ishlab chiqarish	6 052,1	105,6
shu jumladan:		
oziq-ovqat tovarlari	3 278,5	102,6
nooziq-ovqat tovarlari	2 773,6	106,1

3-jadval ma'lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish 3 278,5 mlrd.so‘mga yetkazilib, jami iste'mol tovarlaridagi ulushi 54,2 foiz, jumladan, nooziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi 2 773,6 mlrd.so‘m, jami iste'mol tovarlaridagi ulushi 45,8 foizni tashkil etdi.

4-jadval

Sanoat mahsulotlari va iste'mol tovarlari ishlab chiqarish hajmi (2023 yil)

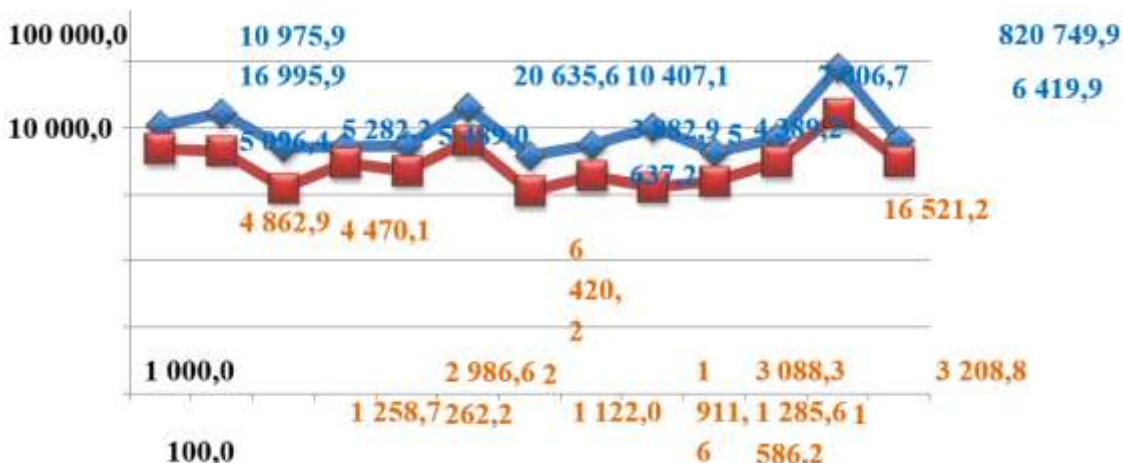
	Sanoat mahsulotlari, mlrd. so‘mda ¹	2022 yil nisbatan, foizda	Iste'mol tovarlari, mlrd. so‘mda	2022 yil nisbatan, foizda
Buxoro viloyati	31 633,9	106,1	6 052,1	105,6
Buxoro sh.	3 203,4	101,0	1 419,3	87,7
Kogon sh.	1 091,4	101,1	287,1	100,1
<i>tumanlar</i>				
Buxoro	900,2	104,0	222,3	109,5
Vobkent	777,8	106,5	439,8	114,3
Jondor	1 009,4	102,0	416,0	97,2
Kogon	1 725,0	104,0	536,7	107,5
Olot	402,1	112,2	116,2	98,0
Peshko‘	733,0	108,1	248,6	131,6

¹ Hududlar bo'yicha taqsimlanmagan ma'lumotlarni qo'shgan holda

Romitan	1 562,6	102,0	193,0	118,4
Shofirkon	813,8	105,0	294,1	114,7
Qorako'l	1 196,5	102,6	527,4	119,2
Qorovulbozor	16 165,5	105,3	325,4	144,9
G'ijduvon	2 053,2	105,1	1 026,2	112,2

4-diagramma

Hududlar bo'yicha aholi jon boshiga sanoat mahsulotlari va iste'mol tovarlari ishlab chiqarish hajmi, ming.so'mda (2023 yil)

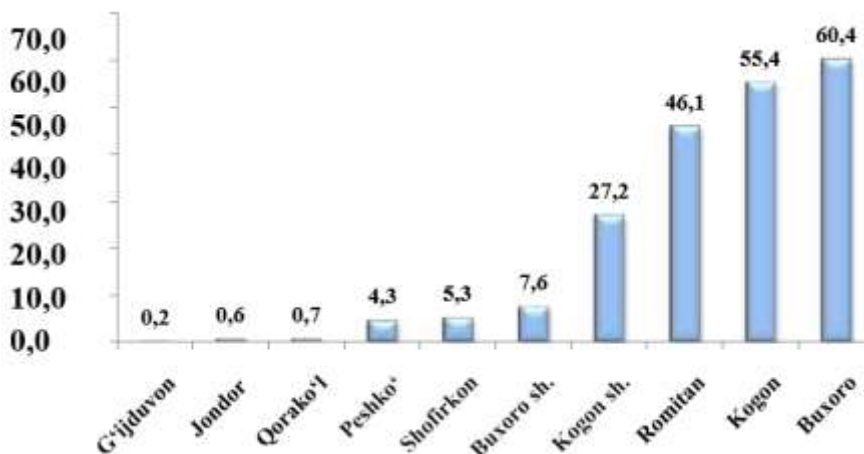

4-diagramma ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, hududlar kesimida aholi jon boshiga o'rtacha sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining yuqori o'sish sur'atlari Olot (2022 yilga nisbatan 110,6 foizga), Peshku (106,3 foizga) va Vobkent tumanlarida (104,7 foizga) kuzatilgan bo'lsada, faqatgina Buxoro (99,1 foizga) shahrida o'sishning past sur'ati kuzatildi.

Hisobot davrida viloyatdagi xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar tomonidan 2 854,3 mlrd. so'mlik mahsulot ishlab chiqarilgan. O'tgan yilda qo'shma korxonalarining umumiy ishlab chiqarishdagi ulushi 9,2 foizni tashkil etgan bo'lsa, hisobot davrida bu ko'rsatkich 9,0 foizni tashkil etgan holda o'tgan yilning mos davriga nisbatan 0,2 bandga kamaygan.

5-diagramma

Chet el investitsiyalari ishtirokidagi korxonalar mahsulotlarining sanoatning umumiy hajmidagi ulushi, foiz

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xolmirzayev, U. B., & Ergashev, I. (2024). SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH TIZIMI. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 3(5), 109-115.